

Termes tradicionals dels pobles d'Aran

Jesús Burgueño (director)

Josep Ramon Mòdol

Servei Científicotècnic de Cartografia i SIG

Lleida, febrer de 2018

PROPÒSIT

Aquest treball fou encarregat per l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA) al Servei de Cartografia i SIG de la Universitat de Lleida el juny de 2017, amb l'objectiu de plasmar cartogràficament, a escala 1:50.000, els límits dels termes tradicionals dels pobles de l'Aran, delimitació en la qual els béns comunals hi tenen una transcendència especial. Aquesta reconstrucció dels termes antics correspon en bona mesura a la realitat municipal existent abans de les nombroses agregacions que tingueren lloc a partir del 1847, i amb més intensitat en la darrera dècada del franquisme.

Aquesta tasca s'inscriu dins l'estudi *Termes i comunals. Un sistema d'organització del passat per gestionar el present. Mapa de termes de població i béns comunals i propostes de gestió* i correspon a la segona fase del treball iniciat per a la comarca del Pallars Sobirà, que va ser endegat pel mateix IDAPA i que compta amb la col·laboració de la Fundació del Món Rural (FMR).

INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA

La historiadora aranesa M. Àngels Sanllehy (2007, vol. II, p. 382 i 384) afirma, com a una de les conclusions bàsiques de la seva tesi doctoral, que:

“Les comunitats araneses s’estructuraven econòmicament, socialment i políticament a l’entorn dels comunals. [...] Els usos comunals determinaven una consciència comunitària i una cohesió social que es feia palesa en diversos àmbits, com per exemple en l’organització territorial i en la gestió dels recursos. [...]

Els terrenys comunals eren primordials, no solament per la seva extensió sinó també perquè s’hi produïen les activitats més rendibles tant per a la universitat com per als seus veïns. Era dels boscos i de les pastures d’on els comuns obtenien els ingressos per arrendaments, era allà on els veïns es proveïen per a les necessitats del consum domèstic de fusta i llenya, on feien pasturar el seu bestiar i on es guanyaven el jornal. Les universitats tenien cura de maximitzar el rendiment dels seus recursos. A través dels capítols reglamentaven els usos dels seus veïns. A través de les concòrdies delimitaven els termes i els usos amb les universitats de l’entorn i amb llurs veïns.”

D’alguna manera la nostra recerca vol retrocedir en el temps des del mapa municipal vigent fins a aquell mapa comunal històric, en particular el propi de l’època de transició de l’Antic Règim al liberalisme.

Els termes municipals de la vall d’Aran van ser cartografiats per primera vegada, d’una forma sistemàtica, en l’operació desenvolupada els anys 20 i 30 del segle passat pels organismes cartogràfics de l’Estat: principalment l’Instituto Geográfico, però en un sector fronterer que inclou tota la vall d’Aran també hi col·laborà l’Exèrcit. Aquesta operació es feia prioritàriament en relació a l’aixecament de les minuts planimètrica i altimètrica per municipis a escala 1:25.000, que després donarien lloc a la publicació del Mapa Topogràfic Nacional a escala 1:50.000.¹

Dissortadament el material original de la contribució militar es troba perdut, per la qual cosa en la major part del territori d’ambdues comarques no es conserva altra cartografia dels límits municipals que la publicada a 1:50.000 en els fulls 118bis, 148, 149, 180 i 181 del MTN, la primera edició dels quals data de 1933-36.²

¹ Joan CAPDEVILA i SUBIRANA (2005): “Els treballs de delimitació municipal del Instituto Geográfico Nacional a Catalunya, 1909-1930”, *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 60, p. 45-69. Francesc NADAL; Luis URTEAGA (2012): “La primera edició del Mapa Topogràfic d’Espanya a escala 1:50.000. Fulls relatius a Catalunya (1910-1945)”, dins *Atlas topogràfic-històric de Catalunya 1:50.000*; Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, p. 13-64.

² La 1a edició dels quals es pot consultar en: <http://www.ign.es/iberpix2/visor/>

Com és ben conegut,³ a finals del franquisme s'efectuà una important reducció de municipis, que en el cas d'Aran implicà passar de 18 a 9 municipis: la meitat. Això vol dir que existeix una delimitació cartogràfica prou exacta (a escala 1:50.000) d'un nombre de municipis (18) doble de l'actual. Tanmateix, a finals de l'Antic Règim el nombre de jurisdiccions encara era molt més alt, de 26 a la vall d'Aran. Per tant, no tenim informació prou detallada dels termenals de 8 ens locals històrics: Arró, Aubèrt, Betren, Casau, Garòs, Mont, Montcorbau i Unha. Això és degut a què el 1847 es van produir nombroses agregacions, per raó de la Llei d'ajuntaments de 1845 que exigia tenir un mínim de 150 habitants per tal de conservar la independència municipal.

No és, doncs, tasca fàcil reconstruir aproximadament el mapa de termes antics dels comuns aranesos. Aquest objectiu seria impossible de plantejar amb un mínim de rigor si no comptéssim amb la cartografia de les forests d'utilitat pública d'origen comunal, atès que moltes d'elles han preservat la seva configuració territorial fins a l'actualitat.

En les memòries de les diverses forests, els enginyers de la darrerria del s. XIX empraven un formulisme que il·lustra bé la doble naturalesa dels boscos com a béns de propis i comunals (agafem un exemple referit a Arres):

“pertenece a Arres con el doble carácter de monte de propios y del común de vecinos, pues los de Arres tienen derechos reconocidos de poder aprovechar los pastos, leñas y maderas que necesitan, para el mantenimiento de sus ganados, para el consumo de sus hogares y para la recomposición de sus casas y corrales de un modo gratuito, lo cual da al monte el carácter de comunal; pero al propio tiempo tiene también el carácter de monte de propios, debido a que el valor de todos los aprovechamientos que en él se verifican mediante subasta pública ingresan en arcas municipales para cubrir las atribuciones del presupuesto municipal” (AGA: núm. 252)

És clar que ambdues característiques són consubstancials a la municipalitat. Per tant, conèixer la delimitació de les forests és alhora conèixer la dels municipis, sense ignorar, però, l'existència de condominis o terrenys compartits per dos o més comuns.

Però anem a pams en la descripció de les fonts documentals.

1) Documentació municipal de l'IGN

En els darrers anys l'ICGC ha dut a terme la restitució de les actes de delimitació dels anys 20 i 30, que es pot descarregar i visualitzar en el visor cartogràfic de l'ICGC (Vissir) fins a escala 1:5.000. Aquesta és, doncs, una diferència gran i ben evident entre el grau

³ Jesús BURGUEÑO; Ferran LASSO DE LA VEGA (2002): *Història del mapa municipal de Catalunya*; Barcelona: Direcció General d'Administració Local. Jesús BURGUEÑO; M. Mercè GRAS (2014): *Atles de la Catalunya senyorial (1800-1860). Els ens locals en el canvi de règim (1800-1860)*; Barcelona: ICGC; Dep. de Governació i R.I.

de precisió dels límits avui dia oficials i els que havien tingut els municipis que no van arribar a viure en democràcia (els fusionats en Naut Aran el 1967 i els que van formar Vielha e Mijaran, el 1970). Pel motiu que hem explicat, el traçat del termenal dels municipis existents a començaments del s. XX però suprimits en la darrera dècada del franquisme només el coneixen en la seva representació a escala 1:50.000.

Cal esmentar un cas especialment complex, el dels límits entre Salardú i Tredòs, no va ser resolt fins el 1957, mitjançant la corresponent acta de delimitació aixecada per l'IGN. La data de l'acte administratiu va comportar que aquella línia de terme no fos mai traslladada a un mapa oficial, atès que les primeres edicions del corresponent full del MTN (149) daten de 1933 i 1949, i els següents mapes de l'IGN ja són molt posteriors a les fusions que van donar lloc al municipi de Naut Aran el 1967. Cal explicar que ambdues localitats tenen un molt extens territori forestal compartit.

En l'actualitat es duu a terme una tasca de revisió i validació de la restitució dels límits municipals definits en el seu moment per l'IGN. Aquest procés però, no té data prevista d'arribada a l'Alt Pirineu i Aran. Això entenem que dona un valor afegit al present estudi, atès que detecta problemes de delimitació que en el seu moment s'hauran d'abordar.

2) Documentació forestal vigent

La documentació dels boscos declarats d'utilitat pública i titularitat igualment pública (ajuntament o EMD) informa sobre gran nombre d'antics límits municipals. Per exemple, és clar que la suma dels comunals Pales de Soto (283) i Solana (284) encerclen l'antic terme de Betren, abans de ser unit a Escunhau el 1847.

El procés d'identificació i catalogació de boscos d'utilitat pública arrenca de la desamortització de Madoz (1854), dona lloc a un primer catàleg el 1862 i suscita una operació integral de revisió de les forests de la vall d'Aran a la darrera del s. XIX, a la qual ens referirem tot seguit.

Eina obligada de consulta és el *Catálogo de los montes y demás terrenos forestales exceptuados de la Desamortización por razones de utilidad pública. Formado en cumplimiento a lo dispuesto en el artículo 4º del Real Decreto de 27 de febrero de 1897. Provincia de Lérida* (1953, Lleida: Artis Estudios Gráficos). Aquesta font informa, del nom i número de la forest, la pertinença, el municipi i les afrontacions, entre altres dades. La dada de pertinença és la més valuosa, atès que permet identificar els boscos de titularitat compartida entre diversos pobles. La demarcació vigent dels boscos dona lloc a una cartografia de la direcció general de Medi Natural que presenta una precisió suficient a escala 1:50.000. A parer nostre, quan la demarcació entre dos comunals de

termes municipals veïns compta amb el beneplàcit de les dues parts, aquesta delimitació hauria de tenir rang de termenal municipal. Tanmateix, en cas de desacord o d'absència de comunal en un dels dos municipis veïns no és forçós que la fitació forestal sigui la més representativa de la línia de terme.

Opinem que generalment mereix més crèdit la delimitació forestal que no pas la municipal vigent. La segona es va realitzar en el seu moment (dècades de 1920 i 1930) sense gran precisió i d'una forma apressada, sovint sense prou garanties de procediment, per exemple per absència de les autoritats locals d'una de les dues parts implicades. Pel mateix motiu sovint es reduí en excés el nombre de fites reconegudes i es van traçar massa trams arbitraris, totalment rectilinis, com ara en el segment meridional del termenal entre Arties i Tredòs (avui tots dos integrats a Naut Aran).

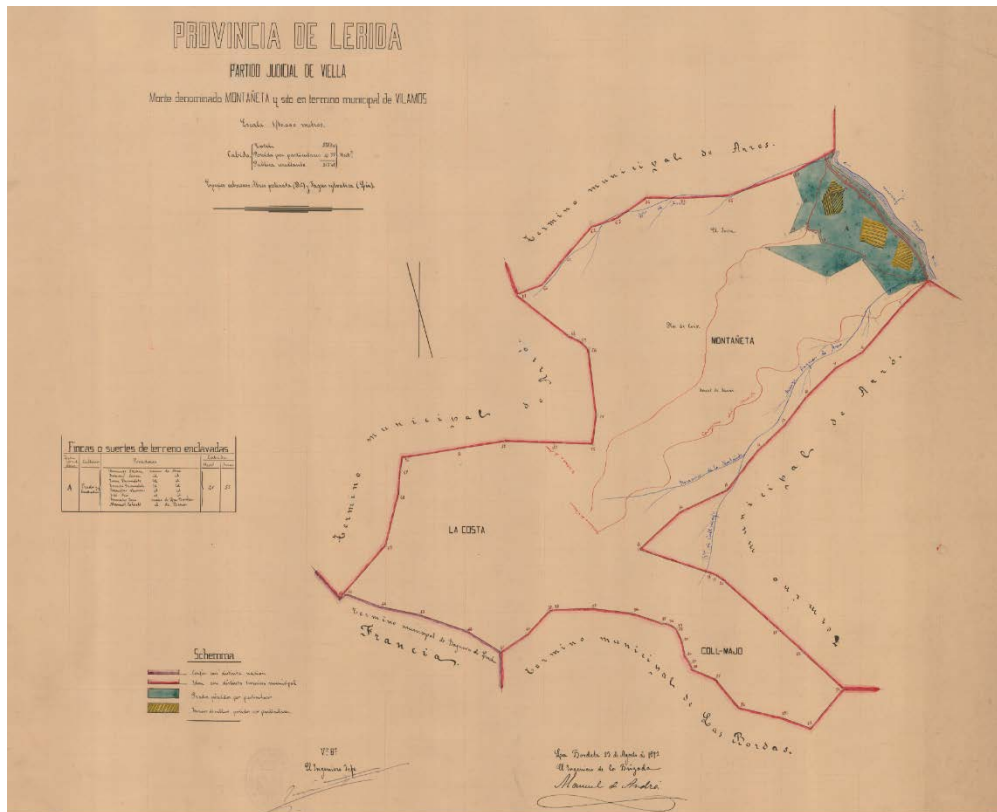
En aquest treball emprem les línies de síntesi cartografiades per la Direcció General de Medi Natural, prou representatives per a l'escala del nostre treball. Tanmateix, el Conselh Generau d'Aran disposa d'una cartografia força més detallada de l'àmbit de cadascuna de les forests.

3) Documentació forestal històrica

Com hem avançat, els enginyers forestals van treballar intensament a la vall d'Aran en els dos darrers decennis del s. XIX.⁴ La documentació cartogràfica generada es troba a dos arxius:

- Archiu Generau d'Aran (AGA, fons "Montes d'utilitat pública dera Val d'Aran"), conserva la major part del fons antic referit a les forests de la vall;
- Arxiu Històric de Lleida (AHL), amb part dels originals dibuixats sobre paper mil·limetrat, elaborats entre 1886 i 1894 (vegeu l'exemple següent).

⁴ Vam publicar una mostra d'aquesta producció cartogràfica en: Jesús Burgueño [ed.] (2001), *Atles de les viles, ciutats i territoris de Lleida*. Lleida: Demarcació de Lleida del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya; Diputació de Lleida.

Manuel de Andrés (1892): Monte denominado Montañeta y sito en terreno municipal de Vilamós (n. 311 CUP; AHL: n. 644).

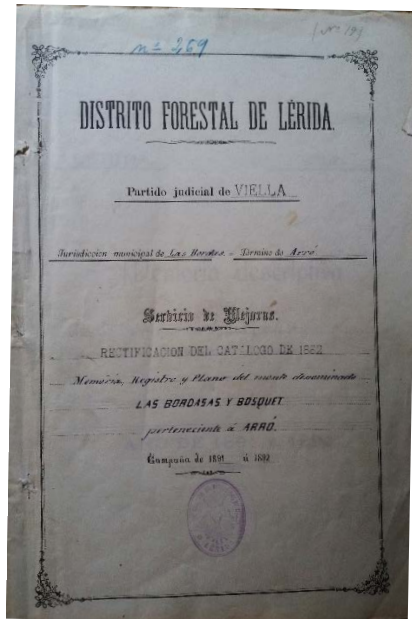
Podem distingir les següents fases i intervencions dels tècnics del Districte Forestal de Lleida:

- a) Croquis preliminars de Pedro de la Puente, dels anys 1879 i 1881, dels quals a l'AGA es conserven 18 referits a forests de 13 pobles de la vall d'Aran. Tot i ser una operació d'urgència s'hi contenen algunes informacions de gran interès, com ara límits, titularitat, topònims, usos...

Pedro de la Puente (1879): *Croquis del monte denominado 'Montagnud' y su montaña perteneciente al pueblo de Arres* (AGA n. 251).

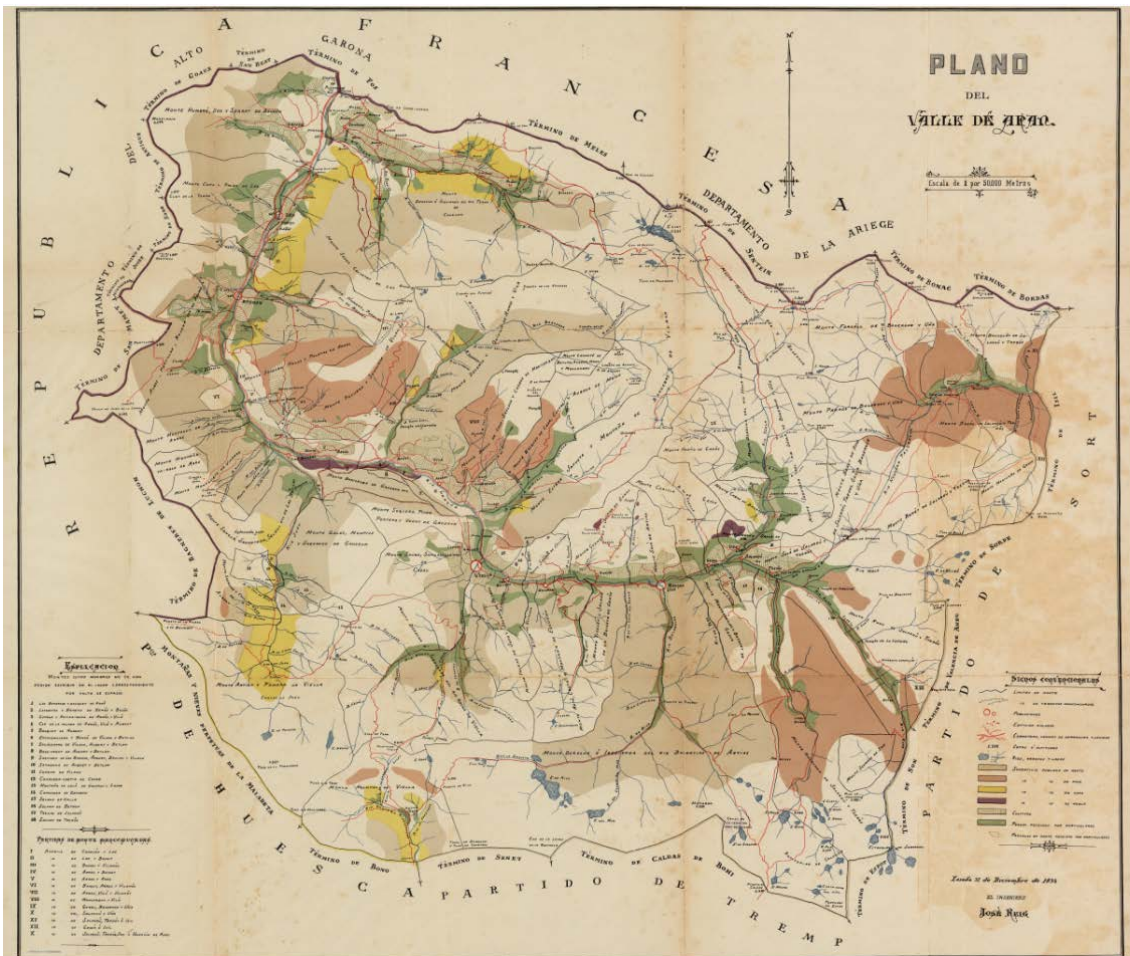
- b) Nombrosíssims plànols dels enginyers Manuel de Andrés, Lluís de Ferrer, Xavier de Ferrer i Josep Reig, aixecats entre els anys 1886 i 1894 (la majoria, però, en 1892 i 1893). Aquests treballs ordinàriament contenen tres documents: la memòria o descripció de la forest, el registre o quadern amb les dades del càlcul perimetral (angles i distàncies) i el plànol, generalment a escala 1:10.000 i a vegades 1:5.000, dibuixat sobre paper-tela.

Expedient de *Las Bordasas y Bosquet* (Arró), Josep Reig, 1892 (AGA n. 269).

Josep Reig [1893]: *Monte denominado Cabré y sito en término municipal de Bagargue*, 1:10.000 (AGA n. 261).

Val a dir que, a més, l'enginyer Josep Reig i Palau va publicar el 1894, a títol particular, un mapa de síntesi de les forests comunals de la vall d'Aran d'acord amb els reconeixements efectuats fins aleshores pel Districte Forestal.

Josep Reig (1894): *Plano del Valle de Aran*, 1:50.000.

- c) Un reduït nombre de plànols aixecats en de les primeres dècades del s. XX, obra d'Alejandro de Heredia (1907), Manuel de Andrés (1908) i Bonaventura Esteve (1912).

Alejandro de Heredia (1907): *Monte denominado "La Montañeta" de Arrú*, 1:5.000 (AGA n. 273).

4) Altra documentació

A penes hi ha altra cartografia antiga útil per a la nostra recerca. Malgrat que el fons del Cadastre antic (o de Patiño) que es troba a l'Arxiu Històric de Lleida conserva diversos croquis de propietats elaborats pels geòmetres de la Intendència durant el s. XVIII,⁵ no n'hi ha cap referit a la vall d'Aran. D'entre la documentació cadastral antiga de caire textual, sí és important ressenyar l'existència d'una relació dels boscos de titularitat compartida en el terçó de Lairissa, del 1717.⁶

A vegades també es troba alguna dada d'interès en les "Respostes generals" trameses pels pobles a l'administració del Cadastre el 1716. Com a mesura prèvia a l'establiment del nou sistema tributari, i per tal d'aplegar la informació necessària per a calcular el contingent que havien de satisfer els municipis, Patiño va dirigir als rectors i ajuntaments una enquesta amb 32 preguntes. La primera qüestió demanava: "Qué territorio ocupa, los linderos o confrontaciones de su término con la especificación de

⁵ Burgueño, 2001, op. cit.. Jesús BURGUEÑO (2009): "Els geòmetres del Cadastre de Catalunya (1720-1815)". *Cuadernos de Geografía* [València], núm. 86, p. 261-288.

⁶ AHL: 260-19-T2-2224. "Catastro o inventari de las montañas comunes dels llochs del tersó de Layrissa que són Arres, Arró, Vilamòs, Benós y Begós. Vall de Aran y bisbat de Comenge. Ab distinció de las partidas y jornals que contenen y posehedor de ellas".

la latitud, extensión y circunferencia en horas y leguas”. Excepcionalment inclouen un croquis molt esquemàtic del contorn municipal.

Sens dubte la informació anterior va contribuir a la redacció, cap al 1719, de dues relacions de poblacions, ambdues manuscrites i anònimes, curiosament estudiades i editades pel geògraf Josep Iglésies (1974). La primera es titula *Cathaluña numerada en sos termes, en sas casas y personas*, i es va elaborar a partir de la informació que el Cadastre va facilitar al comte de Darnius per als seus treballs cartogràfics.⁷ La segona és *Noticia del Principado de Cataluña dividido en corregimientos con expresión de las ciudades, villas, lugares y cuadras en sus confrontaciones y jurisdicciones y el número de casa y habitantes de ellas*.⁸

També les respostes al qüestionari dirigit als pobles per Francisco de Zamora el 1789 aporten alguna llum sobre afrontacions jurisdiccionals; concretament la pregunta 10 es refereix al “término jurisdiccional y dezmatorio del pueblo, con expresión de su extensión y límites, qué lugares hay alrededor de él y a qué lado del Sol se hallan”. Les respostes dels pobles de la vall d'Aran han estat publicades i comentades per Àngels Sanllehy.⁹

Una estimable font d'informació posterior sobre afrontacions de termes és el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar* de Pascual Madoz, publicat entre 1845 i 1850.¹⁰ Finalment, també la documentació de l'arranjament parroquial del bisbat d'Urgell de 1904 aporta alguna dada sobre el lligam parroquial de determinada casa o llogaret; en particular reflecteix la juxtaposició de vincles comunals en el llogaret de Montgarri.

Pel que fa a informació bibliogràfica, en relació a la vall d'Aran és de gran interès el magne estudi de M. Àngels Sanllehy, imprescindible per a entendre l'estructura del govern local en època moderna: *Comunitats, veïns i arrendataris a la Val d'Aran (s. XVII-XVIII): dels usos comunals a la dependència econòmica* (Trempe: Garsineu, 2007).

Finalment, assenyalem altra bibliografia d'interès per a l'estudi dels boscos aranesos:

BELENGUER, Ernest; Jaume DANTÍ; Valentí GUAL [ed.] (1998). *Els béns comunals a la Catalunya moderna*

⁷ Josep IGLÉSIES i FORT (1974): *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, vol. I, p. 333-375.

⁸ Iglésies, 1974, op. cit., vol. II, p. 1016-1069.

⁹ M. Àngels SANLLEHY i SABI (2014): *Les respostes de la Val d'Aran als qüestionaris de Francisco de Zamora*. Trempe: Garsineu.

¹⁰ Pascual MADDOZ (1985): *El Principat de Catalunya al "Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España"*. Barcelona: Curial, 2 vol.

(segles XVI-XVIII). Barcelona: Rafael Dalmau Ed.¹¹

GONZÁLEZ GARCÍA-GUTIÉRREZ, Antonio (1971): *Estudio de ordenación integral de la comarca del Valle de Arán*. Lleida: ICONA.

MAJORAL i MOLINÉ, Roser; Francesc LÓPEZ PALOMEQUE (1983): *Anàlisi de l'agricultura a la Vall d'Aran*. Barcelona: Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

SANLLEHY i SABI, M. Àngels (1996): "Les concòrdies a la Val d'Aran (s. XVI-XVIII): de la delimitació de territoris a la limitació d'usos comunals", dins: BUSQUETA, Joan; Enric VICEDO [ed.]. *Béns comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 219-235.

Algunes observacions sobre la dialèctica límit comunal històric / límit municipal actual

Volem assenyalar quatre fets remarcables que afecten diversos municipis aranesos.

- La geografia administrativa que cartografiem correspon a la realitat que reflecteixen els treballs forestals de finals del s. XIX. En gran mesura, es pot considerar que aquesta realitat no havia evolucionat des de finals del s. XVIII, i per tant el mapa és també representatiu de la geografia política del canvi històric de l'Antic Règim al liberalisme, o, si així ho preferim, és un mapa representatiu de la situació dels comuns o universitats cap a l'any 1800,¹² o dels municipis del primer liberalisme (cap al 1840). Tanmateix, si anem a dates més reculades, la titularitat de determinades forests ha anat evolucionant. En particular, un fet destacat per M. Àngels Sanllehy és la progressiva fragmentació de dominis extensos que havien estat propietat col·lectiva de determinats terçons:

"Les propietats de Pujòl es van dividir per una concòrdia del 1614 i van quedar algunes zones de condomini com Beret. En canvi, les propietats del terçon de Marcatosa s'havien dividit abans, pensem en la concòrdia del 1551 sobre Era Artiga de Lin." (Sanllehy, 2007, v. I. p. 61).

"El 1695 Vilac, Gausac, Aubèrt i Betlan es repartien els boscos de 'Socascarro, Coma Telloosa y Bedat', i així va passar de ser copropietat de les quatre a ser una part de Vilac i Gausac [forest 310] i l'altra d'Aubèrt i Betlan [266]." (Sanllehy, 2007, v. I. p. 152).

- En l'estudi de les anomalies territorials (d'una o altra mena) dels termes aranesos apareix sovint el terme d'*empriu*. Josep Reig denomina així 12 territoris mancomunats. Tal com assenyala M. Àngels Sanllehy, es tracta d'un mot polisèmic: "*empriu* significa:

¹¹ Vegeu una bibliografia, d'Eva Serra, sobre béns comunals en perspectiva històrica a: Sanllehy, 2007, v. I. p. 19.

¹² Sanllehy (1996, p. 235) afirma que "el procés de definició territorial de les comunitats havia acabat ja a les darreries del segle XVIII." La historiadora aranesa, posa en relació directa la tendència a gestionar els béns de forma aïllada, cada poble, amb l'aprofitament intensiu mitjançant arrendaments (2007, v. II, p. 57).

- a) el dret d'una comunitat a exercir aprofitament en terrenys d'una altra comunitat
- b) o en terrenys compartits entre ambdues,¹³
- c) i també té el significat d'enclavament en un territori d'altri."¹⁴ (Sanllehy, 2007, v. I. p. 159, descomponem la cita textual).

Amb tot, en el nostre mapa de territoris dels comuns hem seguit un criteri exigent per a reconèixer i cartografiar un empriu. Cal que hi hagi un testimoni gràfic de la seva extensió i alhora que es tracti d'un ús compartit de caràcter general. Així, un ús només parcial (pastura, però no explotació de la fusta) no el registrem com a empriu "de primer nivell".

- La documentació forestal de finals del s. XIX evidencia que en més d'un cas l'atribució a tal o qual municipi d'un empriu compartit (condomini) o bé d'un terreny comunal enclavat (sense continuïtat física amb el gruix del terme que contenia el nucli de població) era una qüestió no del tot clara o fins i tot arbitrària. El criteri no sempre va ser uniforme i coherent: en ocasions un enclavament va ser adscrit al municipi al que pertanyia el comunal (és el cas d'Arenho, en el seu moment adscrit al municipi de Garòs) però altres vegades aquests territoris allunyats van ser entesos com a part d'un terme que no es corresponia amb la titularitat: per exemple, les forests 270, 271 i 277 (Era Artiga de Lin) són al terme municipal d'Es Bòrdes, malgrat que pertanyen a altres pobles.
- Finalment, pot cridar l'atenció que identifiquem com a aranesos una franja del municipi francès de Banhèras de Luishon i conca hidrogràfica del riu de la Pica. La documentació forestal de finals del s. XIX així ho acredita. De fet, l'article 18 del Tractat de Baiona (1862) confirmava:

"para siempre, y con sus actuales condiciones, la posesión en que están varios pueblos del valle de Aran de ciertos terrenos situados en la vertiente francesa, entre la frontera internacional y la línea que los separa de Romingau, de Causaure [Campsoure] y del Artigon, desde Poilané [Poilanèr] hasta el Clot de Barecha [Còth de Baretja]; mas como no sean de uso común entre todos los fronterizos los mismos nombres para designar estas localidades, ni haya conformidad en la mayor o menor extensión territorial a que cada nombre corresponde, se redactará un anejo a este Tratado, en que se designen con toda claridad los linderos de las diferentes suertes y las demás aclaraciones que convenga para evitar contestaciones en lo sucesivo."

¹³ També diu "s'utilitzava aquesta designació en el sentit de terreny neutral, amb drets comunals d'ambdues comunitats" (Sanllehy, 2007, v. I. p. 160).

¹⁴ Però afirma que "Hem documentat pocs casos d'empriu com a enclavament, només [Cenrosa de] Son" (Sanllehy, 2007, v. I. p. 160).

L'annex previst es va pactar tot seguit (1863), i en aquesta ocasió l'acord va perjudicar els interessos dels pobles aranesos, en establir en la fitació fronterera la minva territorial dels comunals d'Arró, Arres, Bossòst i Vilamòs, tot i reconèixer drets de pastura en uns espais acuradament delimitats. Significativament, aquest apartat de l'annex es titula: "Amojonamiento de los terrenos que varios pueblos del valle de Aran poseen en Francia en el término de Bañeras de Luchon".¹⁵ Es reconegué la propietat però no pas la pertinença al terme comunal. Tot indica, però, que va ser una interpretació parcial i interessada de la realitat. Cal tenir en compte el poder internacional netament superior de França sobre Espanya, així com –sospitem– l'afany dels representants espanyols de complaure l'emperador dels francesos, Napoleó III, amb qui els governs d'Isabel II i la pròpia reina procuraven tenir una excel·lent relació, aprofitant també el fet que l'emperadriu (Eugenia de Montijo) fos espanyola.

L'anòmala pertinença a França de determinats terrenys de comuns aranesos, és observada –encara que sense concretar– també per l'historiadora M. Àngels Sanllehy:

"Els drets d'aprofitament ignoren en aquest punt els límits de la frontera internacional. Però no solament trobem dret d'ús, sinó també propietat aranesa a l'altra banda de la frontera." (Sanllehy, 2007, v. I. p. 160).

Igualment, els geògrafs López Palomeque i Majoral afirmen que "en el tractat dels Pirineus hi hagué pobles aranesos amb muntanyes frontereres que van perdre part de les seves pastures".¹⁶

¹⁵ Vegeu, al respecte, l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de Joan CAPDEVILA SUBIRANA (2012): *La delimitació de la frontera hispanofrancesa (1659-1868)*, Universitat de Barcelona. Publicada per l'Institut Geográfico Nacional (2009) amb el títol *Historia del deslinde de la frontera hispano-francesa*.

¹⁶ Francesc LÓPEZ PALOMEQUE; Roser MAJORAL i MOLINÉ (1982): *La Vall d'Aran. Medi físic i transformació econòmica*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, p. 112.

Conclusió. Tipologia de límits

D'acord amb les diverses fonts emprades, els límits que podem traçar per tal de reconstruir aproximadament la delimitació local tradicional de l'Aran tenen dos graus diferents de fiabilitat.

El grup de traçats documentats cartogràficament està format per les següents categories:

- a) Delimitació municipal vigent segons l'ICGC,
- b) Delimitació municipal desapareguda per raó d'agregacions municipals però que resta documentada per l'IGN,
- c) Delimitació forestal vigent segons la Direcció General de Forests (DARPA),
- d) Delimitació forestal antiga documentada cartogràficament.

El grup de traçats hipotètics, dubtosos o merament operatius (imprescindibles per a tancar el polígon del termenal d'un poble) són:

- e) Curs fluvial,
- f) Carena,
- g) Demarcació cadastral,
- h) Traçat rectilini, arbitrari i convencional.

Més de la meitat de les línies de terme (52%) correspon al traçat dels municipis, actuals o pretèrits (els vigents fins a les acaballes del franquisme). Prop del 45% de les línies es deriven de la documentació forestal pública actual o pretèrita. Per tant, en el cas de l'Aran les línies que no es recolzen en aquests dos tipus de límits són molt minoritàries. La taula següent fa recompte dels diversos tipus de límits. En total comptabilitzem uns 497 km de línies de terme.

Quadre 1. Quilòmetres de línia de cada tipus de termenal i % del total

Tipus	Longitud (km)	% long. total
Terme municipal vigent	231,90	46,65
Límit de forest pública actual	184,06	37,03
Límit segons cartografia forestal antiga	39,27	7,90
Límit municipal antic documentat per l'IGN	29,21	5,88
Frontera estatal vigent però en contradicció amb els límits comunals històrics	4,89	0,98
Límit intern segons cartografia forestal antiga	2,30	0,46
Límit hipotètic, riu	2,03	0,41
Límit hipotètic convencional	1,71	0,34
Límit hipotètic, carena	0,90	0,18
Límit hipotètic, cadastre	0,80	0,16
Total	497,07	

En total s'han identificat 55 polígons, corresponents bé a termes antics, bé a territoris de titularitat compartida (condominis) o bé a enclavaments del terme d'un sol poble.

Concretament són:

26 termes antics

21 condominis

8 enclavaments d'un sol terme, que es poden trobar dins del propi terme municipal actual (enclavament intern) o bé dins d'un terme municipal veí (enclavament forà). Vegeu el mapa complementari.

Cal observar que la majoria dels termes antics estan formats per un sol nucli de població; són excepció tres ens locals tradicionals, formats per dos o tres pobles:

- Arròs e Vila
- Benós, Begós e Es Bòrdes
- Escunhau e Casarilh

El nostre mapa és força representatiu de la realitat municipal de l'inici del liberalisme, alhora no gaire diferent de la del darrer absolutisme. Els 26 termes històrics són els mateixos que hi havia el 1800 i el 1842.

DESCRIPCIÓ DELS TERMES TRADICIONALS DELS POBLES DE L'ARAN EN RELACIÓ ALS SEUS BÉNS COMUNALS

QUATE LòCS

BAUSEN

Inclou els comunals *Dos e Serrat* (263)¹⁷ i *Omrèr* (264).¹⁸ L'article 21 del Tractat de Baiona (1862) identifica un terreny compartit entre Bausen i el poble francès d'Hòs (o Fos) a la partida de Vidauvós, però els treballs forestals no l'assenyalen.¹⁹

BOSSÒST

Inclou els comunals *Aubars-Portilhon* (278),²⁰ *Omrèr e Pupelat* (279)²¹ i *Madoran e Arrauèra* (280).²² La delimitació sud-oest amb França presenta algunes vacil·lacions

¹⁷ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, referit a les dues forests de Bausen (263 i 264) juntes, calculant una superfície total de 850 ha. El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000 d'aquest bosc (sense Ombrèr), atribuint-li 1.038,30 ha (incloses 311,25 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el número 596.

¹⁸ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, referit al conjunt dels comunals de Bausen (arxivat amb el núm. 263). El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest de forma separada, atribuint-li 887,10 ha (incloses 35,60 ha de terres particulars).

¹⁹ Vegeu, al respecte, l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de J. Capdevila.

²⁰ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui calcula una superfície de 950 ha. Distingeix les partides de: Maduran, Espalias, Cot de Castet, Serrat de Betlan, Rauera, Palas de Estigüera, Palas de Samorera, Tuch, Portillon, Aubas, Clot de Barreja i S. Vicente. El propi enginyer, en treballar la forest 251, es refereix a "la partida denominada de San Vicente [de 30-40 ha] [que] por pertenecer o ser comunal de los pueblos de Arres, Bosost y Arró [...] los vecinos de Arres dicen estar dentro de su término, pero la creencia más general es de que está enclavada en el término municipal de Bosost." El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000, atribuint-li 904,05 ha (incloses 196,50 ha de terres particulars). Novament aclareix que "la partida de S. Vicente que en el Catálogo de 1862 está considerada como monte aparte en el nº 199 [i terme d'Arres], según los naturales del país se halla dentro del término municipal de Bosost perteneciendo el suelo a dicho pueblo y teniendo únicamente los vecinos de los pueblos de Arres, Arró y Vilamòs el derecho de leñar y pastar sus ganados por lo que en vista de esto el que suscribe opina que dicho monte no es sino una partida del monte Aubás-Portillon con la servidumbre de leñas y pastos a favor de los vecinos de los susodichos pueblos". L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 611, en el qual es delimita la partida de Sant Vicenç. Encara que J. Reig es fa ressò de la mancomunitat parcial d'usos en aquesta partida (núm. VI del seu mapa) i el CUP també la recull, ens atenem al seu caràcter parcial (sense participació en l'explotació de la fusta) i al criteri expressat pels dos enginyers forestals, i la considerem integrant del comunal de Bossòst. S'hi refereix Sanllehy: 2007, v. I. p. 153.

en les proximitats del Tuc deth Plan dera Serra, cap al nord,²³ però especialment en el vessant sud. Josep Reig indica la pertinença a Bossòst d'un espai de pastures situat al sud de l'esmentat tuc, del Còth de Barretja i del Tuc d'Aubars; així ho indiquem en el mapa, tot i que el Tractat de Baiona (1862) atribuï la titularitat comunal a Banhèras de Luishon.²⁴

CANEJAN

Inclou el comunal *Ribera deth Toran* (281).²⁵

Emprius: condomini de Canejan i Les, adscrit al terme municipal de Canejan. Aquesta servitud, segons l'informe de J. Reig referit al n. 281, té un caràcter genèric: en la partida "denominada *Emprius* por los de Canejan, y *Seuba* por los de Les, cuya extensión es de 50 hectáreas los vecinos de los dos pueblos indicados tienen mancomunidad de disfrutes." Aquest caràcter està recollit en el CUP i la partida figura en el mapa de la vall d'Aran del propi Reig (núm. I).²⁶ El mapa de la forest 281

²¹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1892, de Josep Reig, qui li n'atribueix 1.189 ha (incloses 302,60 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 612.

²² L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1892, de Manuel de Andrés, qui li n'atribueix 571,75 ha (incloses 225 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 613. La grafia emprada en aquests mapes és *Rouera*; deduïm del mapa topogràfic que la grafia aranesa correcta seria Arrauèra, si bé la localització d'aquest topònim no es correspon ben bé amb la indicada pels enginyers forestals.

²³ La darrera cartografia de l'IGN a escala 1:25.000 situa les *mugues* frontereres i deixa clar que el Tuc deth Plan dera Serra resta fora de l'Aran, quan en altres mapes anteriors constituïa el vèrtex sud-occidental del terme de Bossòst.

²⁴ El 14 d'abril de 1862 Espanya i França van signar el tractat de límits de Baiona pel que fa a la frontera a les províncies d'Osca i Lleida. L'article 19 establia que "Los ganados de Bosost quedan autorizados para entrar desde el día 1º de julio de cada año a pacer solos las segundas yerbas en las montañas francesas de Susartigues y Coradilles." Semblaria, doncs, que el dret de Bossòst es limitava a un ús parcial de pastures a Sesartigues i Coradilhes, però que això no impliqués possessió comunal, que en tot cas el Tractat no reconeix. Vegeu, al respecte, l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de J. Capdevila.

²⁵ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui calcula una superfície total (de les dues ribes) de 2.500 ha. El 1892 Josep Reig va fer la memòria i plànol 1:10.000, atribuint-li 5.389 ha (incloses 928 ha de terres particulars). Aquesta forest aplegà les inicialment identificades en el catàleg de 1862: *Derecha del río Toran, Entre los ríos Coma-truja y Toran i Izquierda de los ríos Coma-truja y Toran*. L'enginyer Reig assenyala que: "En la partida denominada *Abrevadero* cuya extensión es de 37 hectáreas, los vecinos de Arrós y Vila tienen el derecho de paso para sus ganados y el de hacer uso del estanque que en la misma existe, para abrevarlos". Aquesta servitud és anecdòtica i no afecta la definició del terme comunal de Canejan.

²⁶ La historiadora A. Sanllehy (2007, v. I, p. 136) aporta documentació de 1791 en relació a aquest bosc "común y pro indiviso de la universidad de Les y de la de Canejan".

permet la ubicació aproximada d'aquest condomini: una estreta franja situada entre el límit municipal per l'oest i una destacada pista forestal per l'est.

LES

Inclou els comunals *Comes e Pales* (295)²⁷ i *Sèuva e Casteret* (296).²⁸ En el segon (al sud i a tocar de la Garona) J. Reig identifica i cartografia una partida de 72 ha, anomenada *Emprius*, “en la que los vecinos de Bosost tienen mancomunidad de disfrute de pastos con los de Les” (núm. II en el mapa de la vall d'Aran del propi Reig). Atès que la mancomunitat d'usos no comprenia l'aprofitament forestal (malgrat que el propi Reig indica que la major part d'aquesta partida era fageda), entenem que aquesta servitud no té prou entitat com per a ser recollida en el mapa comunal de síntesi.

²⁷ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui calcula una superfície de 780 ha. El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000, qui l'atribueix 1.217,10 ha (incloses 369,45 ha de terres de particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 628. Pel cantó de França no es va fer fitació perquè “existen los mojones de la linde de separación de las dos naciones.”

²⁸ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui calcula una superfície de 670 ha. El 1892 Josep Reig va fer la memòria i plànol 1:10.000, qui l'atribueix 1.421,50 ha (incloses 194,30 ha de terres de particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 629. L'enginyer identifica i cartografia en el plànol una partida de 72 ha, anomenada *Emprius*, “en la que los vecinos de Bosost tienen mancomunidad de disfrute de pastos con los de Les”.

IRISSA o LAIRISSA

ARRES

Sempre ha constituït un sol comú format per dos nuclis: Arres de Jos i Arres de Sus.²⁹

Inclou els comunals *Montagut* (251,³⁰ enclavament intern³¹) i *Sasseuva, Pales e Paletes* (252).³²

La documentació forestal del 251 testimonia la pertinença a Arres d'una part del vessant "francès" denominada *Montanha de Montagut*, amb vegetació de ras o pastura supraforestal.³³ L'article 18 del Tractat de Baiona (1862) confirmava:

"para siempre, y con sus actuales condiciones, la posesión en que están varios pueblos del valle de Aran de ciertos terrenos situados en la vertiente francesa, entre la frontera internacional y la línea que los separa de Romingau, de Causaure [Campsauire] y del Artigon, desde Poilané [Poilanèr] hasta el Clot de Barecha [Còth de Baretja]; mas como no sean de uso común entre todos los fronterizos los mismos nombres para designar estas localidades, ni haya conformidad en la mayor o menor extensión territorial a que cada nombre corresponde, se redactará un anejo a este Tratado, en que se designen con toda claridad los linderos de las diferentes suertes y las demás aclaraciones que convenga para evitar contestaciones en lo sucesivo."

²⁹ El 1787 encara tenia dues parròquies; "de su unión en una, como la casa del ayuntamiento, está tractando su rector en la curia episcopal." (*Les respostes...* a Zamora, p. 305). Aleshores l'Ajuntament ja es trobava a mig camí dels dos nuclis, però antigament era a Arres de Jos (*Les respostes...* a Zamora, p. 297).

³⁰ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, el qual li'n calcula 165 ha. En 1892, Manuel de Andrés fa el registre i plànol 1:10.000 d'aquest bosc i l'atribueix 418,20 ha (incloses 32,10 ha de terres de particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el número 583, i també un plànol 1:5.000, aixecat el 1912 per l'enginyer Bonaventura (?) Esteve, qui calcula 295 ha (de les quals 2,5 de particulars) (AHL, núm. 582). L'AGA també conserva una disposició sobre titularitat (BOPL 30-8-1850) en la qual es diu que la forest Montanheta, originàriament, era de comú aprofitament d'Arró, Vilamòs i Arres, i que el 1701 s'ordenà la divisió del bosc entre les tres universitats. També hi ha reclamació de la junta administrativa d'Arró reclamant l'ús veïnal de llenyes en les forests 251 i 311 d'Arres i Vilamòs el 1929, rebutjada per Vilamòs.

³¹ La discontinuïtat és només relativa, perquè Arres és cotitular dels dos condominis (Regudé i Sasolans) que s'interposen entre el sector oriental del terme (amb els dos pobles) i l'occidental.

³² L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui li'n calcula 280 ha. El 1892 Josep Reig fa el registre i plànol d'aquest bosc i li n'atribueix 950,25 ha (terres particulars incloses). L'AHL conserva el plànol original de Josep Reig, catalogat amb el número 585, així com un altre posterior a 1:5.000, sense autor ni data (núm. 584), el qual estima la superfície en 675,97 ha (incloses 18,25 ha de terres particulars).

³³ De la Puente inclou afirma que, a l'igual que en el cas de la Montanheta d'Arró: "Por dos grandes vertientes podemos considerar formado este monte. La una vierte sus aguas al Garona y la otra las vierte a los términos de Luchon (Francia) formando parte de la cuenca del río La Pique que pasa por dicho Luchon". Implícitament M. de Andrés continua incloent-hi aquest vessant occidental.

Aquest annex es va pactar tot seguit (1863), i el resultat va ser lesiu per als interessos dels pobles aranesos, en establir en la fitació fronterera la minva territorial del comunal d'Arres (a l'igual que els d'Arró i Vilamòs) en benefici de Banhèras de Luishon, tot i reconèixer els drets de pastura en uns espais acuradament delimitats. Significativament, aquest apartat de l'annex es titula: "Amojonamiento de los terrenos que varios pueblos del valle de Aran poseen en Francia en el término de Bañeras de Luchon".³⁴ Es reconeix, doncs, la propietat però no la pertinença al terme comunal.

Regudé: condomini d'Arres i Bossòst, adscrit al terme municipal de Bossòst segons De la Puente i al d'Arres segons Reig³⁵ i la demarcació municipal vigent. Delimitat en la cartografia de la forest 252 i en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig (núm. IV). Situat a tocar de la Garona, al nord de la forest. De la Puente l'anomena *Las Arraueras*.

Sasolans: condomini d'Arres i Arró,³⁶ adscrit per tothom al terme municipal d'Arres. Delimitat en la cartografia de la forest 252 i en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig (núm. V). Situat a tocar de la Garona, al sud de la forest.

ES BÒRDES

ARRÓ (EMD): inclou els comunals *Montanheta (273)*³⁷ i *Es Bordasses e Bosquet (269)*,³⁸ així com l'enclavament *Montanheta Rasa (274)*.³⁹

³⁴ Vegeu, al respecte, l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de J. Capdevila.

³⁵ Tota la forest 252 "pertenece a Arres con el doble carácter de monte de propios y del común de vecinos".

³⁶ De la Puente també inclou Vilamòs en el condomini.

³⁷ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, referit també a Sanglo, Sapertega i Puilané (n. 275). Per a la Montanheta d'Arró (on inclou la Montanheta Rasa) calcula una superfície de 190 ha. El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest de forma separada, atribuint-li 277,35 ha (incloses 35,70 ha de terres de particulars). Aquests dos mapes inclouen la part alta del vessant suposadament francès de la muntanya. L'AGL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 603. L'AGA conserva un tercer plànol topogràfic del 1907, de gran qualitat tècnica i escala 1:5.000, signat per Alejandro J. Heredia, el qual sí s'ajusta a la línia fronterera oficial.

³⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1892, de Josep Reig, qui li n'atribueix 126,27 ha (incloses 65,07 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 602.

³⁹ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, referit també a la Montanheta d'Arró (núm 273). El 1892 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000, destriant la *Montanheta* de la *Montanheta Rasa* perquè "ha resultado que el monte de Vilamòs denominado también Montañeta divide al de Arró en dos montes distintos a los que hemos distinguido con los nombres de Montañeta y Montañeta-Rasa." Li atribueix 202,50 ha. L'AGL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 604.

La documentació de les dues primeres forests permeten identificar un terme continu d'Arró que la delimitació municipal vigent trosseja en benefici de la continuïtat del terme municipal de Vilamòs (mal que els dos sectors del terme resten units només per un estret passadís, de tan sols 65 m d'ample). El 1892 s'afirmava que ambdues forests eren al terme municipal d'Es Bòrdes (al qual pertanyia Arró des de l'any 1846), però com diem la delimitació municipal efectuada per l'Instituto Geográfico vers 1930 va situar una porció de la forest 269 (partida d'Es Bordasses) dins el TM de Vilamòs.

D'altra part, com s'ha comentat en relació a Arres, la documentació forestal del n. 274 afirma la pertinença a Arró d'un sector de la conca del riu de la Pica que el traçat de la frontera va adscriure al terme de Banhèras de Luishon, malgrat el que establia l'article 18 del Tractat de Baiona (1862).⁴⁰

BENÓS, BEGÓS E ES BÒRDES

- Històricament Benós i Begós formen un sol comú amb Es Bòrdes, nucli de formació més recent.⁴¹ L'església de Benós era la parroquial.⁴²
- BENÓS i BEGÓS: inclou el comunal *Es Costes e Boisheta* (272).⁴³ Malgrat formar un sol comú amb Es Bòrdes, aquest bé els hi pertany de forma exclusiva.⁴⁴
- BENÓS, BEGÓS E ES BÒRDES: inclou el comunal *Sanglo, Sapertega e Solana* (275).⁴⁵

⁴⁰ Novament ens remetem a l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de J. Capdevila.

⁴¹ *Les respostes de la Val d'Aran als qüestionaris de Francisco de Zamora*, 2014, p. 233. La mateixa font assenyalava que aleshores (1789) l'Ajuntament era a Benós (p. 297).

⁴² "La de Benós es parroquial y las otras dos anexas." (*Les respostes...*, p. 306).

⁴³ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui li calcula una superfície de 45 ha. El 1892 Josep Reig va fer la memòria i plànol 1:10.000, atribuint-li 161,25 ha (incloses 95,10 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 605.

⁴⁴ En les respostes a Zamora (1788, p. 520) es diferencien els termes de Benós ("un termino llamado Brahedo, propio y privativo, en el qual no pueden apacentarse el ganado de los otros lugares en tiempo alguno") i Begós ("otro termino llamado Las Lodos, privativo de dicho lugar"). "Todo el término restante es común a los tres lugares." Pedro de la Puente és l'únic que afirma que la partida de la Boixeta pertanyia també a Arròs e Vila.

⁴⁵ En les respostes a Zamora (1788, p. 263) s'al·ludeix a la pertinença a Es Bòrdes del camí de l'Artiga de Lin, en el qual es cobraven drets d'arrossegar la fusta: "es parte de los réditos de propios y arbitrios de la universidad de dichos lugares." L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, referit també a la Montanheta d'Arró (n. 273). Per a Sapertega, Sanglo i Puilané calcula una superfície de 360 ha. El 1893 Manuel de Andrés va fer la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest de forma separada, atribuint-li 904,05 ha (incloses 196,50 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 608.

Cal remarcar la pertinença a Es Bòrdes del sector de Poilanèr, únic sector tributari del riu de la Pica (no pas de la Garona) de la vall d'Aran segons la delimitació fronterera que es deriva del Tractat de Baiona (1862). L'article 17 del mateix Tractat establí, a més, el pagament per part de Banhèras de Luishon d'una indemnització per a Es Bòrdes a canvi que renunciés a les seves pretensions sobre Campsaure,⁴⁶ que en el passat havia suscitat virulentes disputes.⁴⁷

Shertigon (276):⁴⁸ condomini d'Aubèrt, Betlan, Es Bòrdes i Vilac;⁴⁹ petita forest situada en TM d'Es Bòrdes. En el catàleg de 1862 figurava adscrita al municipi de Vilac, però l'enginyer M. de Andrés afirma que: "hemos considerado más racional sea el de Las Bordas que no el de Vilach" per raons de distància i continuïtat. Un criteri que compartim, però que alhora evidencia l'arbitrarietat de determinats límits municipals aranesos oficials actualment.

VILAMÒS

Inclou els comunals *Montanheta* (311)⁵⁰ i *Peguera e Sodeveda* (312).⁵¹ És probable que Vilamòs aconseguís el domini d'una part de la Montanheta mercès a una conjuntura històrica de greu crisi del poble d'Arró.⁵²

⁴⁶ "Bañeras de Luchon conservará las porciones de Romingau y del Causaure de que hoy está en posesión, y para dar legitimidad a esta situación actual, el Imperio francés, reservándose el dominio directo sobre estos terrenos, satisfará a las Municipalidades de Aran, que renuncian sus pretensiones a ellos, una indemnización en metálico [...]. El resarcimiento correspondiente a Romingau se entregará a Aubert, y el de Causaure a Benós, Begós y las Bordas, debiendo verificarse ambos pagos al mismo tiempo y en el primer año de la ejecución del presente Tratado."

⁴⁷ "En el año de 1516 fueron los vecinos de Arró para la montaña de Cansaure, propia de los lugares de Benós, Begós y Las Bordas, en donde tuvieron un combate con los franceses que se querían apropiarse de la montaña de Canzaure y de Arró, acudieron todos los vecinos de este tersón, Benós, Begós, Vila, Arrós, Arres y Arró en defensa," i "en el año de mil quatrocientos ochenta y quatro tuvieron una disputa con los franceses fronterizos sobre si era suia o de aquellos una montaña llamada Cansaura, y se decidió la cuestión con un combate en el que fueron vencidos dichos franceses, los quales no se han atrevido a mover más cuestión sobre este asunto." (*Les respostes...*, p. 540).

⁴⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:5.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui li n'atribueix 76,35 ha (incloses 17,55 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 609.

⁴⁹ El repartiment actual és: Vilac 17%, Es Bòrdes 50% i Aubèrt i Betlan 33% (Sanllehy, 2007, v. I, p. 140).

⁵⁰ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui li n'atribueix 212 ha. El 1892 Manuel de Andrés fa la memòria i plànol 1:10.000 i li atribueix 558,60 ha (incloses 41,55 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 644.

La delimitació municipal (així com la forestal) marca que la forest 311 està formada per dos sectors que contacten només en un punt, donant lloc a un enclavament occidental del terme municipal de Vilamòs, anomenat *Collmajor*. Però com hem apuntat abans, malgrat la delimitació municipal oficial, en realitat també el sector més extens de la forest 311 és un enclavament de Vilamòs, atès que entre les forests 311 i 312 s'interposa el terme comunal d'Arró (269).

Com en els casos d'Arres i Arró, la documentació forestal (311) acredita l'existència d'una partida (*la Costa*) situada en la conca del riu de la Pica, i per tant a l'oest de la frontera internacional i carena divisòria d'aigües.⁵³

Pel que fa a la forest 312, immediata al poble de Vilamòs, Reig identifica tres partides "sujetas a servidumbre"; de la segona farem comentari a part:

a) "Estanlong, a los vecinos de Bosost se les reconoce el derecho de paso para abreviar sus ganados en el estanque y barranco de Estanlong, siendo la superficie que abraza el expresado paso de 18,30 hectáreas." (núm. III en el mapa de la vall d'Aran del propi Reig).

b) "Cargadé, de 43,05 hectáreas de extensión los vecinos de Arrós y Vila tienen mancomunidad de disfrutes con los de Vilamós." (núm. VII en l'esmentat mapa, dret recollit també en el CUP).

c) "Las Arraspes, de 18,45 hectáreas de extensión, los vecinos de Arró, tienen derecho de aprovechamiento de madera con destino a reparaciones de sus hogares." (núm. VI en l'esmentat mapa, dret recollit també en el CUP, però ambdues publicacions descriuen equivocadament el nom del poble beneficiari, que únicament és Arró).

Cargadé: condomini d'Arròs e Vila i Vilamòs, dins el terme municipal de Vilamòs. Aquesta estreta partida ha de ser considerada una unitat territorial diferenciada, atès que el dret d'ús és de caire general, a diferència dels altres dos terrenys amb servituds. De fet, inicialment *Palas de Cargadó* va ser catalogat com una foresta diferent, pròpia dels comuns de veïns de Vilamòs i d'Arròs e Vila, tot afirmant que pertanyia al terme municipal d'Arròs. Fou el propi Reig qui decidí unificar aquesta foresta amb la 312, atès que no trobava motiu perquè fossin considerades separadament: "si bien el monte

⁵¹ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui li n'atribueix 1.250 ha. El 1892 Josep Reig fa la memòria i plànol 1:10.000 i li atribueix 1.345,35 ha (incloses 190,58 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 645.

⁵² "Vilamòs, universitat a la qual l'any 1453 li va ser adjudicada la Montanheta d'Arró, ja que aquest poble s'havia despoblat a causa d'un "lauet o diluvi" [...] es va determinar que la Montanheta era d'Arró i Collmajor de Vilamòs" (Sanllehy, 2007, v. I, p. 153). Sembla clar que aquesta pugna històrica decantà els veïns d'Arró a unir-se amb Es Bòrdes i no pas a Vilamòs, l'any 1847, amb qui hauria format un terme municipal geogràficament més coherent.

⁵³ Vegeu, al respecte, l'annex al tractat de límits de 1863, reproduït a la tesi doctoral de J. Capdevila.

Palas de Cargadó es mancomunado entre Vilamós, Arrós y Vila, dicho monte no es otra cosa que una partida de Peguera y Sodeveda sobre el cual gravita la expresada servidumbre, toda vez que se halla enclavado dentro del término municipal de Vilamós, formando con él una misma masa sin solución alguna de continuidad.” El condomini comprenia una estreta franja de bosc situada entre el camí de Sant Joan d'Arròs (no pas la pista actual), per baix, i els barrancs de Sacauva i de Barbalhèu.

VIELHA E MIJARAN

MARCATOSA

ARRÒS E VILA (EMD): inclou els comunals *Desèrts e Cuveishic* (254)⁵⁴ i *Gotaus e Artiga Roma* (255).⁵⁵ Històricament, Arròs i Vila formaven un sol comú amb l'església parroquial a Arròs. Tanmateix, el 1808 Vila assolí parròquia pròpia i va ser municipi separat d'Arròs entre els anys 1847 i 1885.⁵⁶ Malgrat aquest episodi històric de separació, es poden considerar indestriables. Terme unit a Vielha e Mijaran el 1970.

AUBÈRT: Terme unit a Betlan el 1847; EMD amb Betlan.

Inclou el comunal *Bosquet* (268)⁵⁷ a la banda de Varicauva i l'enclavament de *Saspodos i Coll de Raya* (270) situat a la vall del riu Joeu, en TM d'Es Bòrdes.⁵⁸

⁵⁴ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, tot calculant-hi 2.800 ha. El 1892 Josep Reig fa la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest i l'atribueix 3.282,15 ha (incloses 409,99 ha de terres particulars).

⁵⁵ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui li'n calcula 60 ha. El 1893 Manuel de Andrés fa la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest i li n'atribueix 106,80 ha (incloses 12,15 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de Manuel de Andrés, catalogat amb el núm. 588, així com una nova versió del mateix autor a 1:5.000, del 1908 (núm. 587) en el que redueix la superfície a 79,80 ha.

⁵⁶ En l'acord de la Diputació de Lleida de supressió del municipi de Vila i agregació al d'Arròs per tal de formar un sol districte municipal (BOP 16-12-1885) s'argumenta que: “en que tienen los mismos comunidad de pastos, bienes y aprovechamientos vecinales y en que, a pesar de constituir dos municipios independientes, forman desde tiempo inmemorial un solo presupuesto por lo cual las cargas que sobre este pesan tienen que ser dobles y honerosas por consiguiente a los vecinos de dichos pueblos.”

⁵⁷ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 63,60 ha (incloses 26,85 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 597, així com una nova versió del mateix autor a 1:5.000, del 1908 (núm. 599) en el qual estima la superfície en 73,20 ha (incloses 0,71 ha de terres particulars).

⁵⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 412,20 ha. Andrés observa que el catàleg de 1862 situava aquest bosc en terme de Betlan (al qual Aubèrt pertanyia des de 1847) però “se ha visto al practicar los trabajos que real y verdaderamente debe corresponder al de Las Bordas y no al de Betlan, pues entre el término de este último pueblo y el monte que nos ocupa, siguiendo la línea recta se encuentran los términos de Betlan, Aubert, Arrós y Las Bordas, siendo lógico por tanto que a esta última jurisdicción corresponda ya que en ese término se

Aubèrt havia tingut drets al sector de Romingau, a la conca de la Pica (França). L'article 17 del Tractat de Baiona (1862) establí el pagament per part de Banhèras de Luishon d'una indemnització per la renúncia d'aquests drets.⁵⁹

BETLAN: terme unit a Vielha e Mijaran el 1970; EMD amb Aubèrt. És l'únic poble de la vall d'Aran que no compta amb un comunal de caràcter forestal exclusiu, si bé participa de la titularitat de diversos.⁶⁰ El territori exclusiu de Betlan, per tant, correspon a terrenys particulars, i la delimitació amb Aubèrt i Montcorbau ha de ser forçosament convencional; amb Mont, cal creure que l'encaixat barranc de Montcorbau faria de límit.

MONT: inclou el comunal *Bosquet de Casa, Còstes i Aubaga* (267).⁶¹ Terme unit a Betlan el 1847.

Carpaité: condomini d'Aubèrt, Betlan, Mont i Montcorbau.⁶² A finals del s. XIX pertanyia al terme de Mont i districte municipal de Betlan.

halla y colinda con el mismo término, mientras que respecto al distrito y termino de Betlan se hallan a una distancia de unos 20 kilómetros". L'AGL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 606.

⁵⁹ "Bañeras de Luchon conservará las porciones de Romingau y del Causaure de que hoy está en posesión, y para dar legitimidad a esta situación actual, el Imperio francés, reservándose el dominio directo sobre estos terrenos, satisfará a las Municipalidades de Aran, que renuncian sus pretensiones a ellos, una indemnización en metálico [...]. El resarcimiento correspondiente a Romingau se entregará a Aubert, y el de Causaure a Benós, Begós y las Bordas, debiendo verificarse ambos pagos al mismo tiempo y en el primer año de la ejecución del presente Tratado."

⁶⁰ Amb tot, en les respostes a Zamora (1789, en Sanllehy, 2014, p. 518) s'esmenta "un monte que tiene el pueblo para pasentar el ganado del pueblo".

⁶¹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1892, de Josep Reig, qui l'atribueix 1.317,45 ha (incloses 270,73 ha de terres particulars). Les forests anteriors eren tres distintes: *Bosc de Casa, Costas, Aubaga; Bosquet de la Ribera i Carpaité*. L'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 601.

⁶² La demarcació figura en el plànol 1:10.000, de 1892, de Josep Reig, dins de la forest 267, de Mont (AGA; l'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 601). Anteriorment Carpaité figura com una forest individualitzada, però Roig va informar que: "no existiendo razón alguna para ello, pues si bien el monte Carpaité es mancomunado entre Betlan, Aubert, Mont y Montcorbau, no es otra cosa que una partida de monte *Bosquet de Casa* sobre la que gravita la servidumbre de pastos, toda vez que se halla enclavada dentro del término municipal de Mont como el monte *Bosquet de Casa* y forma con él una misma masa sin solución alguna de continuidad." Es reconegué que sobre la partida Carpaité "gravita servidumbre en la cual a los vecinos de Betlan, Aubert y Moncorbau se les reconoce el derecho de mancomunidad de disfrutes, con los de Mont, siendo la superficie que abraza de 144,60 hectáreas." Tanmateix, en el seu mapa de síntesi de la vall d'Aran sí el representa separatament, i creiem que aquest criteri és més encertat, tot i la dificultat de delimitació i ubicació (ni tan sols es conserva el topònim), fins el punt que Roig representa el barranc de la Coma d'Auran com a afluent del Varradós, quan realment fa cap al riu de Salient. Per la seva banda, Pedro de la Puente (1879, AGA núm. 265) situa el topònim *Carpaité (Montañabe)*, al vessant nord de la divisòria principal, amb vegetació de ras, titularitat de Betlan i només 8 ha. Comptat i debatut, sembla que Carpaité correspon al vessant septentrional de la Sèrra dera Tuta dera Vop.

MONTCORBAU: inclou el comunal *Casa, Saplanha e Cròdos* (265).⁶³ Terme unit a Betlan el 1847. Josep Reig identifica dues partides amb servituds dins el 265:

- a) “En la partida *Las Palas* a los vecinos de Mont se les reconoce el derecho de mancomunidad de disfrutes con los de Moncorbau, siendo la superficie que abraza de 65,85 hectáreas.”
- b) “En la partida *Mariagata* los vecinos de Arrós y Vila les es reconocido el derecho de mancomunidad de disfrutes con los de Moncorbau, siendo la superficie que abraza de 94,20 hectáreas.”

La primera, més petita, no la delimita en el mapa, però sí la segona, i per això tot seguit individualitzem.

VILAC (EMD): inclou el comunal: *Estèra, Safosta e Montanha de Varradòs* (309),⁶⁴ així com l'enclavament *Era Cometa* (271) situat a la vall del riu Joeu, en TM d'Es Bòrdes.⁶⁵ Terme unit a Vielha e Mijaran el 1970.

Bòsc Vedat o Mariadata:⁶⁶ condomini d'Arròs e Vila i Montcorbau. Així figura també en el mapa de la vall d'Aran (núm. VIII). Com en altres casos, cal entendre aquest espai com una transició entre dos comunals exclusius, el de Montcorbau (265) i el d'Arròs e Vila (254).

⁶³ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, del grup de forests format per: *Bosquet o Bosc de Casa y Terralls de Bors, Montaña, Aubaga y Prats*, de Mont, 839 ha; *Palas de Berberius, etc.* de Mont i Montcorbau, 45 ha; *Bosc de Casa, Serrat del Bosquet, Saplaya y Crodos*, de Montcorbau, 920 ha; *Mariagata*, de Montcorbau i Arròs e Vila, 190 ha; i *Corpaité (Montañabe)*, de Betlan, 8 ha. Tots ells sumen 2.002 ha. El 1892 Josep Reig fa la memòria i plànol 1:10.000 d'aquesta forest (*Bosc de Casa, Saplaya i Crodos*) i l'atribueix 921,45 ha (incloses 24,07 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 600. Reig aplega en un de sol els boscos catalogats com a: *Bosch de Casa*, dels veïns de Montcorbau; *Las Palas*, de Mont i Montcorbau; i *Mariagata*, d'Arròs e Vila i Montcorbau. Argumenta que les dues forests mancomunades “no son otra cosa que partidas del monte *Bosch de Casa* de Moncorbau, sobre las cuales gravitan las expresadas servidumbres, toda vez que se hallan enclavadas dentro del término municipal de Moncorbau, como el monte *Bosch de Casa*, y forman con él una misma masa sin solución alguna de continuidad.”

⁶⁴ L'AGA conserva documentació i croquis de 1879, de Pedro de la Puente, qui l'atribueix 545 ha. El 1892 Josep Reig fa la memòria i plànol 1:10.000 i compta 3.736 ha (incloses 285,50 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 641. Inicialment estava catalogat com a dues forests diferents, però en els plans provisionals d'aprofitaments anteriors a 1879 ja van ser considerats un de sol.

⁶⁵ En canvi, les *Respostes* a Zamora (1789, en Sanllehy, 2014, p. 269) l'atribueixen a Vilamòs. L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 128,10 ha. L'AGL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 607.

⁶⁶ En les respostes a Zamora de Vila e Arròs (1789, en Sanllehy, 2014, p. 247 i 276) s'anomena *Mariadata*. Sanllehy s'hi refereix com a *Marigata* (2007, v. I, p. 145).

Bòsc Vedat (266): condomini d'Aubèrt i Betlan a la banda de Varicauva.⁶⁷ La documentació forestal el descriu com a situat al terme d'Aubèrt i districte municipal de Betlan. Titular EMD Aubèrt e Betlan.

Cap dera Pujada (253): condomini d'Arròs e Vila i Aubèrt, a la banda de Varicauva.⁶⁸ La documentació forestal el descriu com a situat al terme d'Arròs e Vila, si bé l'atermenament de l'Instituto Geográfico el va adscriure al municipi de Betlan. Titular actual EMD Aubèrt e Betlan.

Escalamilhèra-Bèussa (308): condomini de Betlan i Vilac, a la banda de Varicauva.⁶⁹ La documentació forestal l'ubica en el terme municipal de Vilac. Titular actual EMD Aubèrt e Betlan.

Satronca (277): condomini d'Aubèrt, Betlan i Vilac situat a la vall del riu Joeu,⁷⁰ en TM d'Es Bòrdes.⁷¹ Titular actual EMD Aubèrt e Betlan.

Socascarro (310): condomini de Gausac i Vilac, a la banda de Varicauva.⁷² La documentació forestal antiga el situa al terme municipal de Vilac, fet que l'atermenament de l'Instituto Geográfico confirmà. Titularitat EMD Vilac.

⁶⁷ L'AGA conserva documentació i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 31,50 ha. L'AHL conserva el plànol original de Manuel de Andrés, catalogat amb el núm. 598, així com una nova versió del mateix autor a 1:5.000, del 1908 (núm. 599) en el qual estima la superfície en 44,96 ha.

⁶⁸ L'AGA conserva documentació i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 40,95 ha (incloses 7,8 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de Manuel de Andrés, catalogat amb el núm. 586.

⁶⁹ L'AGA conserva documentació i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 121,35 ha (incloses 9,15 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 640.

⁷⁰ En *Les respostes... a Zamora* (1789, en Sanllehy, 2014, p. 318) s'indica que "Hay una ermita en termino común de tres universidades, Vilac, Aubert, Betla[n], de Nuestra Señora, baxo el título de Artiga de Lin". L'AGA conserva la memòria i plànol 1:5.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 118,20 ha (incloses 22,80 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 610.

⁷¹ En el catàleg de 1862 figura adscrit al municipi de Betlan, però l'enginyer deia que: "hemos considerado más racional sea el de Las Bordas que no el de Betlan" per raons de distància i continuïtat; aquesta expressió va ser reemplaçada per un redactat d'aparença menys arbitrària: "se ha visto al practicar los trabajos que real y verdaderamente debe corresponder al de Las Bordas".

⁷² L'AGA conserva documentació i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 49,20 ha. L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb els núm. 642; també un altre que el mateix autor va fer el 1908 a 1:5.000, en el qual calcula 65,76 ha (AHL, núm. 643).

CASTIÈRO

BETREN (EMD): inclou els comunals *Pales de Soto* (283)⁷³ i *Solana* (284).⁷⁴ Terme unit a Escunhau e Casarilh el 1847.

CASAU (EMD): inclou el comunal *Saubars-Sapeguilha* (291)⁷⁵ i l'enclavament *Comassèra-Cortia* (288).⁷⁶ Terme unit a Gausac el 1847.

ESCUNHAU E CASARILH (EMD): inclou els comunals *Artó, Costa e Montanha* (282)⁷⁷ i *Solana* (285).⁷⁸ Les dues parròquies sempre han format un sol comú i terme, el qual va ser unit a Vielha e Mijaran el 1970.

GAUSAC (EMD): inclou els comunals *Comassèra* (287),⁷⁹ *Gèles, Montpius e Soberado* (289)⁸⁰ i *Soquèro, Piusa, Portèro e Vedat* (292).⁸¹ Terme unit a Vielha e Mijaran el 1970.⁸²

⁷³ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 835,40 ha (incloses 125,34 ha de terres particulars). L' AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 618. Aquesta forest fusionà les dues inicials (1862) anomenades *Faldas de Soto y Pinarra* i *S. Esteban, Solana y Bosquet de Roca Negra*. La denominació *Faldas* era una grollera deformació de *Pales*.

⁷⁴ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:5.000, de 1893, de Josep Reig, qui l'atribueix 62,12 ha (incloses 32,08 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 619. Abans de la data no estava catalogat, "debiéndose su descubrimiento a las indicaciones de los prácticos, y resultados obtenidos en las operaciones practicadas en la rectificación del catálogo."

⁷⁵ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 674,10 ha (incloses 89,55 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 617. En el catàleg de 1862 estava dividit en dues forests, *Saubas* i *Sapilguilla*.

⁷⁶ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 163,50 ha (incloses 8,10 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 615.

⁷⁷ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 1.336,30 ha (incloses 171,51 ha de terres particulars). L' AHL conserva el plànol original de L. de Ferrer, catalogat amb el núm. 620.

⁷⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Josep Reig, qui l'atribueix 221,10 ha (incloses 29,85 ha de terres particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 621. Abans de la data no estava catalogat, "debiéndose su descubrimiento a las indicaciones de los prácticos, y resultados obtenidos en las operaciones practicadas en la rectificación del catálogo."

⁷⁹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 38,10 ha. L' AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 614.

⁸⁰ En les *Respostes* a Zamora (p. 258), "Comaserás y Soberado" s'esmenten com a boscos de Gausac, però "Monpieu y Geles, propios de Gausach y Casau". L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 1.103,40 ha (incloses 31,50 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 624. Encara el 1907 Alejandro J. Heredia aixeca un plànol topogràfic de gran qualitat tècnica a escala 1:5.000 (AGA).

VIELHA: inclou els comunals *Artiga e Pomèro* (304),⁸³ *Espitau de Vielha* (305),⁸⁴ *Ribera deth Nere* (306)⁸⁵ i *Solana* (307).⁸⁶

Montanha de Delá (290): condomini de Casau i Gausac.⁸⁷ El 1893 es considerava (com el 288) pertanyent al terme de Casau i districte municipal de Gausac.

Varicauva (286): condomini d'Aubèrt, Betlan, Gausac i Vilac.⁸⁸ Es considerava inclòs dins l'antic terme municipal de Gausac, agregat a Vielha e Mijaran el 1970.

⁸¹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 508,80 ha (incloses 72,10 ha de terres de particulars). L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 625.

⁸² La documentació forestal antiga (292 i 306) és molt explícita en identificar el barranc de Casau com el límit entre els termes de Gausac i Vielha. Igualment inequívoca és la delimitació municipal establerta per l'IGN cap al 1930, que situa el termenal sensiblement més al sud. A manca de més informacions, donem credibilitat a l'IGN atès que al sud del barranc es troba Sant Martí com a nom de partida, essent aquesta l'advocació de l'església parroquial de Gausac.

⁸³ La mateixa denominació trobem ja el 1789 (*Respostes a Zamora*, p. 258). L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 2.920 ha. L'AHL conserva el plànol original de L. de Ferrer, catalogat amb el núm. 637.

⁸⁴ L'AGA conserva documentació i croquis de 1881, de Pedro de la Puente, qui l'atribueix 750 ha. El 1891 Josep Reig efectua un atermenament molt formal. També hi ha la corresponent memòria i el mapa fet – excepcionalment – en paper normal i a escala 1:50.000; li n'atribueix 1.656 ha. Com a única *servidumbre* hi ha la del pas de ramats pel camí del port de Vielha.

⁸⁵ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 3.124,05 ha (incloses 337,80 ha de particulars). L'AHL conserva el plànol original de L. de Ferrer, catalogat amb el núm. 638. Inicialment estava catalogat com a tres forests diferents: *Bosque Negro y Lasaygueras*, *Lafarrera y Bosquet de Roca Negra*, i *Saplas y Bosque del Puerto*, però en els plans provisionals d'aprofitaments anteriors a 1893 ja van ser considerats un de sol.

⁸⁶ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Josep Reig, qui l'atribueix 141,75 ha (incloses 87,15 ha de particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 639. Abans de la data no estava catalogat, “debiéndose su descubrimiento a las indicaciones de los prácticos, y resultados obtenidos en las operaciones practicadas en la rectificación del catálogo.”

⁸⁷ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 99,75 ha. L'AHL conserva el plànol original de M. de Andrés, catalogat amb el núm. 616. Abans de la data no estava catalogat.

⁸⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de Manuel de Andrés, qui l'atribueix 294,90 ha. Manuel de Andrés aixeca un nou plànol, a 1:5.000, el 1908, amb un còmput de 293,40 ha. L'AHL conserva els plànols originals de M. de Andrés, catalogats amb els núm. 622 i 623. Segons Sanllehy (2007, v. I, p. 140) el repartiment dels beneficis de la forest es reparteixen a raó del 50% per a Vilac, 30% per a Betlan i Aubèrt i 20% de Gausac. La mateixa historiadora assenyala que “Tot i ser universitats pertanyents a terçons diferents, la primera [Gausac] a Castièro i les altres a Marcatosa [Vilac, Betlan i Aubèrt], es van organitzar en *conselh* per a la gestió del patrimoni comú” (Sanllehy, 2007, v. I. p. 64).

NAUT ARAN

ARTIES E GARÒS

ARTIES: inclou els comunals *Valarties* (257)⁸⁹ i *Eth Solan* (258).⁹⁰ Terme unit a Naut Aran el 1967, EMD d'Arties e Garòs.

GARÒS: inclou els comunals *Cuenques e Solana* (256),⁹¹ *Ticolet i Solana de Boixeta* (259)⁹² i l'enclavament *Arenho* (260).⁹³

L'enginyer Reig identificava també una franja de transició anomenada *Còstes Vedades*, entre l'enclavament d'Arenho i el condomini de Bagergue i Unha (261), que pertanyia als tres pobles de Bagergue, Garòs i Unha.⁹⁴ Tanmateix, la delimitació actual de les forests 260 i 261 sembla haver fet un híbrid entre les dues línies –est i oest– que delimitarien *Còstes Vedades*, de tal manera que es pot considerar que la franja ha estat repartida i dissolta entre ambdues.

El terme de Garòs va ser unit a Arties el 1846. EMD d'Arties e Garòs.

⁸⁹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:20.000, de 1893, de l'enginyer Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 9.849,20 ha (incloses 177,10 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de L. de Ferrer, catalogat amb el núm. 590.

⁹⁰ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 414,90 ha (incloses 125,70 ha de terres particulars). Fins aleshores no figurava en el CUP, "debiendo su descubrimiento de los resultados obtenidos en las operaciones de rectificación y a las indicaciones de los prácticos". L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 589.

⁹¹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 689,25 ha (incloses 119,17 ha de terres particulars). Fins aleshores no figurava en el CUP, "debiendo su descubrimiento de los resultados obtenidos en las operaciones de rectificación y a las indicaciones de los prácticos". L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 591.

⁹² L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Lluís de Ferrer, qui l'atribueix 432,90 ha (20,85 ha de terres particulars incloses). L'AHL conserva el plànol original de L. de Ferrer, catalogat amb el núm. 592. Aquest plànol no permet ubicar el dubtós topònim *Solana de Boixeta*, i atès que el territori no comprèn cap solana, creiem que caldria dir-ne, ras i curt, *Ticolet*.

⁹³ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 357 ha. L'AHL conserva el plànol original, catalogat amb el núm. 593. Fins aleshores no figurava en el CUP, "debiendo su descubrimiento de los resultados obtenidos en las operaciones de rectificación y a las indicaciones de los prácticos". Reig fa notar que "a pesar de hallarse situado en término municipal de Bagergue pertenece a Garós, lo cual parece una anomalía y sin embargo existen varios pueblos en el partido de Viella que poseen montes enclavados en términos municipales distintos del suyo". En aquest cas quan, cap a 1930, es va acordar la delimitació municipal amb l'Institut Geogràfic, es va desfer l'anomalia, tot designant la seva pertinença al municipi de Garós.

⁹⁴ La inclou dins la forest 262 (AGA, la memòria i plànol de Josep Reig, del 1892). L'AHL conserva el plànol original de Josep Reig, catalogat amb el núm. 595. També figura en el mapa de la vall d'Aran del propi Reig (núm. IX).

PUJÒLO

BAGERGUE (EMD): inclou el comunal *Eth Cabrer* (261)⁹⁵. Terme unit a Naut Aran el 1967.

GESSA (EMD): inclou els comunals *Corilha* (293),⁹⁶ *Mont-romies i Bosquet* (294)⁹⁷ i l'enclavament *Marimanha* (299).⁹⁸ Terme unit a Naut Aran el 1967.

SALARDÚ: inclou el comunal *Tresies* (302).⁹⁹

TREDÒS (EMD): inclou el comunal *Sauet* (303).¹⁰⁰ Terme unit a Naut Aran el 1967.

UNHA: inclou el comunal *Sèuva e Aubaga* (300).¹⁰¹ Terme unit a Salardú el 1847.

⁹⁵ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 250,95 ha (incloses 37,20 ha de terres particulars). Fins aleshores no figurava en el CUP, "debiendo su descubrimiento de los resultados obtenidos en las operaciones de rectificación y a las indicaciones de los prácticos". L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 594.

⁹⁶ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 740,47 ha (incloses 161,45 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 626. En el catàleg de 1863 no figurava, i en els plans d'aprofitaments figurava amb el Bosquet de Gessa; Reig el destria per la interposició del riu Garona. Fa constar que: "La partida Pala del Cabenó está sometida a la servidumbre de paso de los ganados de Garós, para que estos puedan ir desde el término municipal de Garós al monte Areño perteneciente a Garós".

⁹⁷ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 496,60 ha (incloses 82,50 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 627. Fins aleshores estaven catalogades com a dues forests diferents: *Montorromies* (de Bagergue, Unha i Gessa) i *Bosquet de Casa* (de Gessa), però Reig dictaminà que no hi havia cap raó: "debemos hacer la aclaración según hemos podido inquirir que tan solo pertenece a la mancomunidad citada [de Bagergue, Unha i Gessa] una partida denominada *Tallada* de monte *Bosquet* y del *Montorromies*, de los montes que consideramos agrupados, formando un solo, toda vez que se halla enclavado dentro del término municipal de Gessa, formando ambos una misma masa sin solución alguna de continuidad." Aquesta partida "en la que los vecinos de Bagergue y Uña tienen mancomunidad de disfrutes con los de Gessa" (així es recull també en el CUP) tindria una extensió de 26,40 ha però Reig no la delimita. No és possible, doncs, recollir-la com a condomini.

⁹⁸ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1894, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 834 ha. L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 632.

⁹⁹ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:5.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 84,24 ha (incloses 42,96 ha de propietats particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 634.

¹⁰⁰ L'AGA conserva la memòria i plànol 1:5.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 59,36 ha (incloses 28,56 ha de propietats particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 636.

¹⁰¹ Sobre la documentació antiga d'aquesta forest vegeu la nota referida al núm. 262. L'AGA també conserva la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 199,50 ha (incloses 98,10 ha de terres de particulars). L' AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 635. Anteriorment no estava catalogat, "debiéndose su descubrimiento a las indicaciones de los prácticos, y resultados obtenidos en las operaciones practicadas en la rectificación del catálogo." La delimitació municipal antiga de Salardú per l'oest s'ajusta força al mapa forestal de Reig corresponent al

*Bandolèrs, Dossau, Beret, Ruda e Aiguamòg*¹⁰² + *Solà*¹⁰³ (297): condomini de Salardú i Tredòs.¹⁰⁴ En aquest punt convé aclarir el perquè de la línia amb què definim el límit entre els petits termes privatis de Salardú i de Tredòs i entre ambdós i l'ampli territori mancomunal de Salardú i Tredòs; malgrat la documentació forestal històrica, adoptem com a límit la línia pactada entre els ajuntaments de Salardú i Tredòs el 1957.

*Beret Darrer*¹⁰⁵ (298): condomini dels cinc pobles del *terçon* de Pujòlo: Bagergue, Gessa, Salardú, Tredòs i Unha.¹⁰⁶

n. 300. Per l'est, la documentació forestal antiga ens autoritza a adscriure un sector del 293 a Unha (l'Aubaga del nom del comunal d'Unha).

¹⁰² L'AGA conserva documentació i croquis de 1881, de Pedro de la Puente, el qual hi distingeix les forests de: *Bandolés y Porqués*, amb 500 ha; *El Dosal*, amb 450 ha; *Pla de Beret*, amb 800 ha; *monte o partida Ribera de Ruda*, amb 600 ha; *monte o partida Ribera de Aigua-moix o Bosch de los Baños*, amb 1.000 ha; *monte o partida Sauvet*, aquest només de Tredòs (tots els anteriors de Salardú i Tredòs), amb 15 ha; i *monte o partida Tresias*, de Salardú, amb 25 ha. El 1894 Josep Reig fa la memòria i plànol d'aquesta forest i l'atribueix 9.303 ha (incloses 936,50 ha de terres particulars). L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 630. Fins aleshores estaven catalogades com a dues forests: *Bosque de los Baños* i *Dosal*, canviant-li el nom "para atemperarnos a la denominación que le dan los habitantes del país". Assenyala tres partides especials, dues de les quals de transició amb els boscos pallaresos d'Alòs i Isil (ens hi referim de manera separada, atès que pertanyen al terme municipal d'Alt Àneu) i una tercera ubicada al Solà.

¹⁰³ En un primer moment, aquesta forest va donar lloc a una documentació específica, que ara es troba en el mateix expedient. Es tracta de la memòria i plànol 1:10.000 del Solà de Salardú, del propi Josep Reig, del 1893, amb una superfície de 356,25 ha (incloses 171,75 ha de terres de particulars). Aquesta forest no estava catalogada "deviendo su descubrimiento de los resultados obtenidos en las operaciones de rectificación y de las indicaciones de los prácticos." S'inclou la petita partida *Emprius*, de 35,25 ha, en la qual els veïns d'Unha hi tenien mancomunitat de gaudi amb els de Salardú. L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 633. En el mapa de 1894, Reig incrementa la superfície dels *Emprius* a 36,15 ha, i introdueix un matís important sobre la titularitat en afirmar que és mancomunada per Unha, Salardú i Tredòs, és a dir, que seria una punta dels extensos terrenys de la mancomunitat de Salardú i Tredòs. Figura en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig amb el núm. X i també consta en el CUP (297). Tanmateix no donem entitat de territori diferenciat aquesta partida mancomunada per la seva reduïda extensió, que la fa irrellevant a escala 1:50.000.

¹⁰⁴ Aquest condomini té com a precedent històric de gestió compartida la Bartiera: "Era Bartiera era un *conselh* format per les universitats de Salardú i Tredòs per a la gestió d'uns terrenys comunals a la zona del port de la Bonaigua i a la Ribera de Ruda." (Sanllehy, 2007, v. I, p. 63).

¹⁰⁵ Atesa la presència, en el mapa topogràfic d'aquest sector, del topònim *Pala de Hèr*, pot ser que el nom aranès correcte sigui *Beret de Hèr*.

¹⁰⁶ Sobre la documentació antiga d'aquesta forest vegeu la nota referida al núm. 262. L'AGA conserva també la memòria i plànol 1:10.000, de 1893, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 893,45 ha. L'AHL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 631. Fins aleshores no figurava en el catàleg, debiéndose su descubrimiento a las indicaciones de los prácticos, y resultados obtenidos en las operaciones practicadas en la rectificación del catálogo." Segons Sanllehy (2007, v. I, p. 140) els beneficis obtinguts a la forest es reparteixen entre els cinc comuns d'acord amb la proporció acordada el 1614 en raó de la població d'aleshores.

Emprius de Marimanya: partida de la forest de Marimanha (Gessa, n. 299) condomini de Gessa i dels pobles pallaresos d'Alós i Isil.¹⁰⁷ És una franja de transició entre la forest 299, de Gessa, i els boscos d'Alòs d'Isil i Isil. Adscrita al terme municipal pallarès d'Alt Àneu, entre el riu de Marimanya i la carena del ras de Bonabé, al sud de la Noguera Pallaresa.

Montgarri: condomini del terçó de Pujòlo.¹⁰⁸ Aquest és un cas ben singular. D'una banda, el santuari depèn de Gessa; cal tenir en compte que Gessa era el cap d'un dels dos arxiprestats històrics de la vall, el qual comprenia els terçons de Pujòlo i d'Arties e Garòs.¹⁰⁹ Tanmateix, altres fonts, com el *Diccionario* de P. Madoz (1845) afirmen que era pròpia dels cinc pobles del terçó. D'altra part, en el nucli de població avui dia abandonat, cada casa establerta conservava l'adscripció local de procedència de cada habitant. A finals del s. XIX, hi havia 10 cases de Salardú, 2 de Tredòs i 1 d'Unha.¹¹⁰ Al capdavant el més operatiu és considerar que els terrenys particulars exclosos de la forest 297 constitueixen una entitat diferenciada, vinculada al conjunt del terçó de Pujòlo.

Montoliu, Horcalh, Parros e arriu Unhòla (262): condomini de Bagergue i Unha.¹¹¹ La documentació forestal antiga el situava en el terme municipal de Bagergue.

Porquers: condomini dels pobles pallaresos d'Alòs d'Isil i Isil i els aranesos de Salardú i Tredòs.¹¹² És una franja de transició entre la forest Bòsc des Bandolers (297),

¹⁰⁷ La documentació és la mateixa de la forest 299 (AGA): la memòria i plànol 1:10.000, de 1894, de l'enginyer Josep Reig, qui l'atribueix 263,80 ha. L'AGL conserva el plànol original de J. Reig, catalogat amb el núm. 632. Figura en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig (núm. XII) i en el CUP.

¹⁰⁸ "El Conselh deth Oliver era una entitat formada per membres de les comunitats eclesiàstiques (el rector sempre hi era present) i per membres dels *conselhs* de les cinc universitats de Pujòlo: Salardú, Tredòs, Unha, Bagergue i Gessa. L'objectiu d'aquest consell era l'administració eclesiàstica i econòmica del santuari de Montgarri i dels terrenys annexos, que eren copropietat dels cinc pobles." (Sanllehy, 2007, v. I. p. 63).

¹⁰⁹ D'aquí l'èmfasi del rector de Gessa en descriure Montgarri en *Les respostes...* a Zamora (1789, en Sanllehy, 2014, p. 299-303 i 317-318). Contràriament, per al rector de Salardú, Montgarri era de tot el terçon (p. 326).

¹¹⁰ El 1904 van formar la coadjutoria de Montgarri, depenent de la parròquia de Gessa (*Boletín oficial eclesiàstico extraordinario del obispado de Urgel*, 30-4-1904, p. 206).

¹¹¹ L'AGA conserva documentació i croquis de 1881, de Pedro de la Puente, el qual hi distingeix les forests de: *Parros y Forcall*, de Bagergue i Unha, amb 680 ha; *Beret de Arre*, de Salardú, Tredòs, Bagergue, Unha i Gessa, amb 250 ha; *Ribera del riu Yñola* (sic) o *Rasos*, de Bagergue i Unha, amb 750 ha; i *monte o partida Seuba*, d'Unha, amb 5 ha. El 1892 Josep Reig fa la memòria i plànol d'aquesta forest (sense Sèuva ni Beret Darrer) i l'atribueix 5.950,80 ha (incloses 320,60 ha de terres particulars). L'AGL conserva el plànol original de Josep Reig, catalogat amb el núm. 595. Reig amplia la denominació inicial (*Parros y Forcall*) per *Montoliu, Forcall, Parros y Derecha e Izquierda de la Iñola* "para atemperarnos a la denominación que le dan los habitantes del país."

condomini de Salardú i Tredòs i els boscos d'Alòs d'Isil i Isil. Figura amb el núm. XI en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig. Adscrita al terme municipal pallarès d'Alt Àneu, entre el riu Fred (Porquers, en els mapes forestals antics) i la serra de Montgosso, al nord de la Noguera Pallaresa.¹¹³

Roqueta Roja: condomini dels pobles aranesos de Salardú i Tredòs i els pallaresos d'Esterri d'Àneu, Son, Sorpe i València d'Àneu.¹¹⁴ És un sector de transició entre el condomini pallarès del Port de la Bonaigua i la forest aranesa de Ruda, de Salardú i Tredòs.

Sendrosa (301): enclavament del poble de Son (Alt Àneu, Pallars Sobirà) dins dels comunals meridionals de Salardú i Tredòs.¹¹⁵ En les respostes a Zamora (1789, p. 553), el rector de Gessa afirma que aquest comú havia pugat per la forest i relata la pèrdua com a resultat d'una batussa llegendària que clou amb l'adagi: "Mentres lo món serà món, Cendrosa serà de Son".

¹¹² Trobem el nom i delimitació en els mapes esmentats en la forest 297, de Pedro de la Puente (1881) i Josep Reig (1892), el qual l'atribueix 132,20 ha. L'AGL conserva el plànol original de Josep Reig, catalogat amb el núm. 595. Figura en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig (núm. XI) i en el CUP.

¹¹³ Sabent això, pren tot el sentit que el cim fronterer s'anomeni Tuc dels Tres Comtes, en al·lusió als tres territoris històrics d'Aran, Coserans i Pallars.

¹¹⁴ La delimitació en el mapa corresponent en la forest 297 (AGA), de Josep Reig (1892), l'original del qual es conserva a l'AGL, catalogat amb el núm. 595. Reig l'atribueix 182,80 ha. Figura en el mapa de la vall d'Aran de J. Reig (núm. XIII) i en el CUP.

¹¹⁵ La delimitació en el mapa corresponent en la forest 297 (AGA), de Josep Reig (1892), l'original del qual es conserva a l'AGL, catalogat amb el núm. 595. Reig fa notar que dins la 297: "Además existe enclavado dentro del monte que venimos estudiando un monte denominado Senrosa de Son, de 360 hectáreas de cabida, el cual pertenece al pueblo de Son, así como el camino pastoril indicado por la línea auxiliar c que da acceso a dicho monte." L'AGA conserva documentació sobre petició d'exclusió del CUP, el 1924.

APÈNDIX. LLISTA DE TERMES

Núm.	Nom del terme	Tipus	Municipi actual	Superfície km ²
1	<i>Emprius de Marimanha</i> : Alòs i Isil, i Gessa	Condomini	Alt Àneu	3,94
2	<i>Porquers</i> : Alòs i Isil, Salardú i Tredòs	Condomini	Alt Àneu	1,45
1	251, <i>Montagut</i> : Arres	Enclavament intern	Arres	3,86
2	Arres	Normal	Arres	7,76
3	<i>Regudé</i> : Arres i Bossòst	Condomini	Arres	0,38
4	<i>Sasolans</i> : Arres i Arró	Condomini	Arres	0,22
1	Bausen	Normal	Bausen	17,45
1	Bossòst	Normal	Bossòst	29,70
1	Canejan	Normal	Canejan	48,03
2	<i>Emprius</i> : Canejan i Les	Condomini	Canejan	0,38
1	270, <i>Saspodos i Coll de Raya</i> : Aubèrt	Enclavament forà	Es Bòrdes	4,13
2	271, <i>Era Cometa</i> : Vilac	Enclavament forà	Es Bòrdes	1,23
3	274, <i>Montanheta Rasa</i> : Arró	Enclavament intern	Es Bòrdes	1,71
4	276, <i>Shertigon</i> : Aubèrt, Betlan, Es Bòrdes i Vilac	Condomini	Es Bòrdes	0,65
5	277, <i>Satronca</i> : Aubèrt, Betlan i Vilac	Condomini	Es Bòrdes	0,92
6	Arró	Normal	Es Bòrdes	2,66
7	Benós, Bergós e Es Bòrdes	Normal	Es Bòrdes	11,49
1	Les	Normal	Les	23,51
1	260, <i>Arenho</i> : Garòs	Enclavament intern	Naut Aran	3,35
2	262, <i>Montoliu, Horcalh, Parros e arriu Unhola</i> : Bagergue i Unha	Condomini	Naut Aran	54,55
3	297, <i>Bandolèrs, Dossau, Beret, Ruda e Aiguamòg</i> : Salardú i Tredòs	Condomini	Naut Aran	83,79
4	298, <i>Beret Darrer</i> : Bagergue, Gessa, Salardú, Tredòs i Unha	Condomini	Naut Aran	5,90
5	299, <i>Marimanha</i> : Gessa	Enclavament intern	Naut Aran	6,20
6	Arties	Normal	Naut Aran	68,08
7	Bagergue	Normal	Naut Aran	2,77
8	Garòs	Normal	Naut Aran	10,48
9	Gessa	Normal	Naut Aran	10,69
10	<i>Montgarri</i> : Bagergue, Gessa, Salardú, Tredòs i Unha	Condomini	Naut Aran	1,23
11	<i>Roqueta Roja</i> : Estèrri d'Àneu, Son, Sorpe i València d'Àneu, amb Salardú i Tredòs	Condomini	Naut Aran	0,50
12	Salardú	Normal	Naut Aran	1,81
13	Tredòs	Normal	Naut Aran	1,74
14	Unha	Normal	Naut Aran	1,92
1	253, <i>Cap dera Pujada</i> : Arròs e Vila i Aubèrt	Condomini	Vielha e Mijaran	0,39
2	266, <i>Bòsc Vedat</i> : Aubèrt i Betlan	Condomini	Vielha e Mijaran	0,43
3	286, <i>Varicauva</i> : Aubèrt, Betlan, Gausac i Vilac	Condomini	Vielha e Mijaran	2,69
4	288, <i>Comassèra-Cortia</i> : Casau	Enclavament intern	Vielha e Mijaran	0,84
5	290, <i>Montanha de Delá</i> : Casau i Gausac	Condomini	Vielha e Mijaran	1,03
6	308, <i>Escalamilhèra-Bèussa</i> : Betlan i Vilac	Condomini	Vielha e Mijaran	0,40
7	310, <i>Socasarro</i> : Gausac i Vilac	Condomini	Vielha e Mijaran	0,80
8	Arròs e Vila	Normal	Vielha e Mijaran	27,56
9	Aubèrt	Normal	Vielha e Mijaran	1,90

10	Betlan	Normal	Vielha e Mijaran	0,33
11	Betren	Normal	Vielha e Mijaran	7,34
12	<i>Bòsc Vedat o Mariadata</i> : Arròs e Vila i Montcorbau	Condomini	Vielha e Mijaran	1,02
13	<i>Carpaité</i> : Aubèrt, Betlan, Mont i Montcorbau	Condomini	Vielha e Mijaran	1,41
14	Casau	Normal	Vielha e Mijaran	5,70
15	Escunhau e Casarilh	Normal	Vielha e Mijaran	13,72
16	Gausac	Normal	Vielha e Mijaran	12,39
17	Mont	Normal	Vielha e Mijaran	11,00
18	Montcorbau	Normal	Vielha e Mijaran	9,19
19	Vielha	Normal	Vielha e Mijaran	80,70
20	Vilac	Normal	Vielha e Mijaran	32,75
1	311, <i>Montanheta</i> : Vilamòs	Enclavaments interns	Vilamòs	4,20
2	<i>Cargadé</i> : Arròs e Vila i Vilamòs	Condomini	Vilamòs	0,12
3	Vilamòs	Normal	Vilamòs	11,64